

*‘Made in Neder-Betuwe’:
Samen werken aan een krachtige, innovatieve
en duurzame economie*

Programma Economie
Gemeente Neder-Betuwe
2024-2028

Opgesteld door Gemeente Neder-Betuwe
Met ondersteuning van Ginder en CLOK

Voorwoord wethouder

Beste inwoners, ondernemers en partners van Neder-Betuwe,

Graag presenteer ik aan u het Programma Economie. Dit programma is onze visie op de economische toekomst van Neder-Betuwe. Hierin schetsen we een toekomst waarin we gezamenlijk bouwen aan een krachtige, innovatieve en duurzame economie. Neder-Betuwe staat bekend als een werkgemeente waar ondernemerschap floreert en inwoners zich thuis voelen. Dit willen we behouden én versterken, zodat we ook in de toekomst een aantrekkelijke gemeente blijven waar het fijn wonen en werken, goed ondernemen en prettig recreëren is.

Het programma is gebaseerd op een aantal belangrijke uitgangspunten. Hiermee hopen we een balans te vinden tussen economische ontwikkeling en het behoud van de kwaliteit van onze leefomgeving. We zetten in op duurzaam en toekomstbestendig ondernemen, met speciale aandacht voor het lokaal midden- en kleinbedrijf en onze speerpuntsectoren: de laanboomteelt en agribusiness, maakindustrie en recreatie en toerisme.

Daarnaast willen we dat onze bedrijventerreinen klaar zijn voor de toekomst. Dit betekent niet alleen voldoende ruimte bieden voor groei, maar ook het verduurzamen en optimaliseren van onze bestaande terreinen. Een groen en energie-efficiënt bedrijventerrein draagt bij aan een prettige werkomgeving en aan de brede welvaart van onze gemeente.

In het buitengebied richten we ons in op een vitale agrarische sector, in het bijzonder de laanboomteelt, die de identiteit van onze gemeente versterkt. We blijven inzetten op een goede balans tussen landbouw, natuur, recreatie en kwaliteit van de leefomgeving.

Wat recreatie en toerisme betreft, willen we onze natuurlijke en agrarische 'troeven' uitspelen. We mikken op gastvrijheid en kwalitatieve groei die aansluit bij het DNA en de schaal van onze gemeente. Toerisme trekt zo niet alleen bezoekers aan, maar versterkt ook de lokale economie.

Onze dorpscentra zien we als de huiskamers van Neder-Betuwe. We zetten in op levendige, aantrekkelijke centra waar voorzieningen en ontmoetingsplekken hand in hand gaan. Dit vraagt om een gezamenlijke inspanning van ondernemers, vastgoedeigenaren en de gemeente.

Het Programma Economie is een uitnodiging aan iedereen in Neder-Betuwe: laten we samen verder bouwen aan een toekomstbestendige economie, waarin iedereen kan profiteren van onze gezamenlijke inspanningen. Ik kijk ernaar uit om met u deze ambities waar te maken.

Met vriendelijke groet,

Marien Klein

Wethouder Economie, Gemeente Neder-Betuwe

Inhoud

Voorwoord wethouder.....	1
1 Inleiding.....	3
1.1 Aanleiding en doel.....	3
1.2 Kaders en verbondenheid van het programma.....	4
1.3 Het doorlopen proces.....	5
2 Neder-Betuwe onder de loep.....	6
2.1 Kernkwaliteiten van Neder-Betuwe.....	6
2.2 Ontwikkelingen in het economisch landschap.....	6
2.3 Samenvatting huidige economische structuur.....	8
2.4 SWOT-analyse.....	11
2.5 Confrontatiematrix.....	12
2.6 Kernopgaven voor Neder-Betuwe.....	12
3 Visie op de toekomst.....	14
3.1 Toelichting op de visie.....	14
3.2 Ambitie per thema: bedrijventerreinen.....	15
3.3 Ambitie per thema: buitengebied.....	16
3.4 Ambitie per thema: toerisme & recreatie.....	17
3.5 Ambitie per thema: dorpscentra.....	18
4 Van visie naar uitvoering.....	20
4.1 Vertaling van kernopgaven naar vijf actielijnen.....	20
4.2 Opmaat naar uitvoering.....	22
4.3 Samenvatting visie en 10-punten plan.....	23
4.4 Uitvoering per thema: bedrijventerreinen.....	24
4.5 Uitvoering per thema: buitengebied.....	25
4.6 Uitvoering per thema: toerisme & recreatie.....	26
4.6 Uitvoering per thema: dorpscentra.....	27
4.7 Uitvoering per actielijn: ondernemersklimaat & positie in de regio.....	28
4.8 Uitvoering per actielijn: lokale arbeidsmarkt en onderwijs.....	29
5 Uitvoering.....	30
5.1 Organisatie & samenwerking.....	30
5.2 Monitoring & financiering.....	31

1 Inleiding

In de inleiding schetsen we allereerst de aanleiding voor het Programma Economie. We geven aan wat we met dit programma willen bereiken, wat de rol is van de gemeente en hoe dit programma zich verhoudt tot (andere) beleidskaders en programma's van de gemeente. We beschrijven kort hoe het programma in samenwerking met belanghebbenden tot stand is gekomen. We sluiten dit hoofdstuk af met een leeswijzer.

1.1 Aanleiding en doel

Trots op de lokale economie

Neder-Betuwe barst van de bedrijvigheid. Dit komt voort uit een traditie van een sterke ondernemerscultuur, zelfredzaamheid en 'schouder eronder' die zijn verweven met het DNA van Neder-Betuwe. De gemeente hecht daardoor veel waarde aan de bijdrage die de economie biedt aan een aantrekkelijk woon-, werk- en leefklimaat in Neder-Betuwe. De lokale economie biedt immers meer dan alleen werkgelegenheid en bestaanszekerheid. Ondernemers hebben een belangrijke rol in het behoud van de gemeenschappelijke identiteit én het versterken van de sociale cohesie. Ook biedt de economie toegang tot (sociale) voorzieningen en creëert kansen voor persoonlijke groei.

Al met al is de lokale economie van cruciaal belang voor Neder-Betuwe. De gemeente heeft daarom in het coalitieakkoord (2022-2026 Zorgzaam, Duurzaam, Koersvast!) de ambitie uitgesproken te streven naar het behoud van een goed vestigings- en ondernemersklimaat om de welvaart en werkgelegenheid in Neder-Betuwe niet alleen te behouden, maar indien mogelijk ook te bevorderen.

Een programma economie voor snel veranderende economie

De gemeente heeft echter nog geen actueel economisch beleid om uitvoering te geven aan haar ambities. Ook de visie recreatie en toerisme is verouderd en aan vervanging toe. Tegelijkertijd hebben de afgelopen jaren geleerd dat de wereld snel en continu verandert. Tal van regionale, nationale, maar ook mondiale transitie en ontwikkelingen op het gebied van energie, klimaatverandering en mobiliteit hebben invloed op het functioneren van onze lokale economie. Aanvullend ervaren veel Neder-Betuwse ondernemers de krapte op de arbeidsmarkt. Ook hindert netcongestie ondernemers in het groeien, ontwikkelen en verduurzamen van hun bedrijfsprocessen. Deze transitie en ontwikkelingen zijn lokaal niet te beïnvloeden, maar roepen tegelijkertijd wel een sturingsvraag op. Hoe kan op lokaal niveau het beste hierop worden ingespeeld?

Wat is het doel van het programma?

Binnen de geschetste dynamiek is er daarom behoefte, zowel bij de gemeente als bij ondernemers, aan een duidelijke economische koers voor de toekomst. Door het vaststellen van deze koers erkennen we de uitdagingen die op ons afkomen, evenals de kansen die zich voordoen. Hierbij moeten we rekening houden met de tijd en middelen die bij de gemeente, ondernemers en andere belanghebbenden beschikbaar zijn. Daarom is een concrete uitvoeringsagenda opgesteld én de koers bepaald op welke wijze partijen samenwerken aan een economisch krachtig, innovatief en duurzaam Neder-Betuwe. Hierdoor bieden we, juist in deze turbulente en uitdagende tijden, houvast en perspectief aan onze ondernemers, bewoners en andere belanghebbenden.

Samengevat: doel van het programma economie

- Zicht hebben op de huidige economische vitaliteit en de verwachte ontwikkelingen;
- Richting geven aan de ambitie, strategie;
- Focus aanbrengen en onderbouwing voor keuzes in economisch beleid van de gemeente;
- Bijdragen aan economische ontwikkeling én aan brede welvaart;
- Duidelijke positionering van de gemeente in de regio;
- Duidelijk maken waar de gemeente 'werk van gaat maken', in de vorm van een realistisch uitvoeringsprogramma, rekening houdend met onze rol als gemeente en de rol van ondernemers(collectieven).

1.2 Kaders en verbondenheid van het programma

Rol van de gemeente in de economie

Dit programma is opgesteld door de gemeente, met inbreng van ondernemers en andere belanghebbenden. Als gemeente opereren we immers in een speelveld met veel actoren en afhankelijkheden. De gemeente is slechts één van de vele actoren die een belang hebben bij een toekomstbestendige economie. De gemeentelijke rol bij het stimuleren van lokale economie verschilt per gemeente en betreft maatwerk. Een combinatie van factoren (zoals type opgaven, lokale cultuur en sturingsmogelijkheden) zijn veelal bepalend voor de gemeentelijke inzet. In Neder-Betuwe gaan we uit van verschillende gemeentelijke rollen: vaak faciliterend, soms verbindend en in een enkel geval zelfs initiërend én regisserend. Uitgangspunt voor het gemeentelijk handelen is het vaststellen van kaders waarbinnen economische ontwikkelingen kunnen plaats vinden. We gaan zeker niet op de stoel van de ondernemer zitten. Daarentegen kunnen we er wel voor zorgen dat de kwaliteit van het ondernemers- en vestigingsklimaat dusdanig is dat het duurzaam bedrijfseconomisch functioneren van bedrijven hierdoor wordt bevorderd (door een stimulerende, initiërende en/of regisserende rol).

Relatie met de Omgevingsvisie (2022)

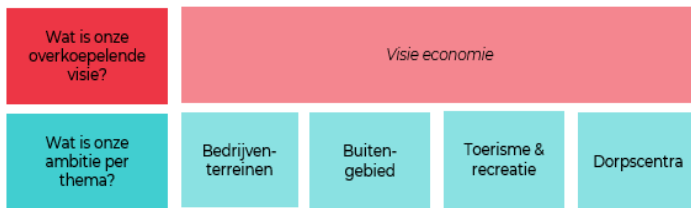
In 2022 heeft de gemeenteraad van Neder-Betuwe de omgevingsvisie vastgesteld. De omgevingsvisie is de kaderstellende paraplu waaronder dit programma is uitgewerkt. De omgevingsvisie heeft duidelijk doelen voor de economie: zorgen voor een goed ondernemers- en vestigingsklimaat, diversiteit in werkgelegenheid voor onze inwoners en goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Om dit te bereiken legt de gemeente de focus op het behoud en versterken van het lokale bedrijfsleven in toonaangevende sectoren. Hierbij hoort ook een goed vestigingsklimaat voor het bedrijfsleven, met aantrekkelijke, vitale en duurzame werklocaties met passende functies.

Relatie met andere programma's

Het Programma Economie is geen losstaand programma, maar hangt samen met andere programma's van de gemeente. Zoals het Programma Wonen. Parallel aan het opstellen van het Programma Economie wordt er ook gewerkt aan het Programma Buitengebied. In het Programma Buitengebied wordt uitgewerkt hoe de gemeente omgaat met ruimtelijke vraagstukken in het buitengebied, waaronder het ruimtegebruik van de agrarische sector en solitaire bedrijfslocaties. Het Programma Economie is afgestemd op het Programma Buitengebied en andersom.

Economische koers via een visie en ambitie per thema

In de onderstaande figuur is te zien hoe dit programma is opgebouwd. Er is een overkoepelende visie opgesteld voor de economische koers van Neder-Betuwe. Vervolgens richten we ons op de vier thema's: de bedrijventerreinen, het buitengebied, toerisme & recreatie en de dorpscentra. Per thema zijn ambities en doelen opgesteld, gevolgd door een uitvoeringsprogramma met concrete acties en maatregelen om de gestelde ambitie en doelen te bereiken.

Opbouw van de economische koers

1.3 Het doorlopen proces

Totstandkoming van het programma

Het Programma Economie is opgesteld door de gemeente, met inbreng van ondernemers en andere belanghebbenden. Gedurende het proces is rekening gehouden met de behoeften en opgaven waar zowel de gemeente als de ondernemers voor staan.

Er is allereerst een ‘tour’ door de gemeente georganiseerd waarin alle bedrijventerreinen, het buitengebied en de centrumgebieden zijn bezocht en interviews zijn gehouden met ondernemers uit deze gebieden. Hierdoor is een scherp beeld ontstaan van de lokale behoeften, uitdagingen, kansen en ambities. Aangevuld door analyses van beleidsdocumenten en economische gegevens is een duidelijk beeld gevormd van de staat van de Neder-Betuwse economie. Daarnaast heeft een werksessie met de gemeenteraad een waardevolle bijdrage geleverd aan de totstandkoming van een gezamenlijke koers: ‘waar willen we met de economie naar toe’. In twee ambtelijke werksessies hebben andere beleidsdomeinen als verkeer, wonen, duurzaamheid en sociaal domein input gegeven. Hierdoor is het integrale karakter van het programma geborgd.

In november 2023 heeft de gemeente de ‘Avond van de Neder-Betuwse economie’ georganiseerd. Op deze avond is de gemeente in gesprek gegaan met ondernemers over de opgaven, ambities, maar ook acties die nodig zijn voor een toekomstbestendige Neder-Betuwse economie. Aan de bijeenkomst hebben ongeveer 50 ondernemers deelgenomen. Dit heeft voor de gemeente waardevolle inzichten opgeleverd. Tot slot heeft een werksessie plaatsgevonden met vertegenwoordigers uit het toerisme- en recreatieveld. Al deze overlegmomenten hebben, in combinatie met deskresearch en economische analyses, geleid tot voorliggend document.

Leeswijzer

Het programma is verder als volgt opgebouwd:

- In **hoofdstuk 2** beschrijven we de belangrijkste kwaliteiten van en opgaven voor Neder-Betuwe. Een analyse van de economische structuur aangevuld met input uit interviews en bijeenkomsten met beleidsambtenaren en ondernemers vertalen we vervolgens in een SWOT en confrontatiematrix. Hieruit volgen de kernopgaven voor Neder-Betuwe.
- Vervolgens staat in **hoofdstuk 3** de visie voor de economische koers voor de toekomst centraal uitgesplitst in ambities voor verschillende thema’s. Dit vormt de basis voor het economisch beleid.
- In **hoofdstuk 4** wordt aan de hand van de economische koers de kernopgaven vertaald in actielijnen. Hieruit volgt een breed uitvoeringprogramma. Hieruit destilleren we een 10-puntenplan: de acties die essentieel zijn om de koers te verwezenlijken. Er wordt ook een prioritering en fasering aangegeven.
- Tot slot wordt in **hoofdstuk 5** uiteengezet hoe we de organisatie gaan vormen, wat er nodig is qua inzet en financiële middelen.

2 Neder-Betuwe onder de loep

In dit hoofdstuk brengen we de belangrijkste bouwstenen voor het programma in beeld. Deze zijn verzameld door het uitvoeren van deskresearch, verschillende analyses, aangevuld met input vanuit interviews en de diverse bijeenkomsten.

2.1 Kernkwaliteiten van Neder-Betuwe

Een eigenzinnige gemeente tussen imposante rivieren

Neder-Betuwe is een typische landelijke gemeente gelegen tussen de Nederrijn en de Waal. Deze ligging zorgt ervoor dat Neder-Betuwe veel moois te bieden heeft. Van fraaie wandel- en fietsroutes over de dijken tot een buitengebied met vruchtbare bodem en een florerende laanboom- en fruitsector. In deze groene omgeving liggen zes karakteristieke dorpen en kernen, elk met hun unieke kenmerken en kwaliteiten.

Voedingsbodem voor uiteenlopende sectoren

Door de loop van de rivieren is de gemeente sterk oost-west georiënteerd. Dit wordt versterkt door de aanwezigheid van belangrijke verkeersaders zoals de snelweg A15 en de Betuweroute en de spoorlijn van Arnhem naar Tiel. De gunstige, centrale ligging en goede (auto)bereikbaarheid heeft Neder-Betuwe gemaakt tot een aantrekkelijke bestemming voor bedrijven uit diverse sectoren.

Traditie, zorgzaam, koersvast en samen

Neder-Betuwe heeft een rijke historie die met name is bepaald door de christelijke traditie. Voor Neder-Betuwe zijn de hiermee verbonden normen en waarden een belangrijk ijkpunt. Een sterke arbeidsethos en belang voor ondernemerschap is verweven in het DNA. Daarbij is er ook een groot aandeel familiebedrijven en goed georganiseerd bedrijfsleven.

Neder-Betuwe waarden vertaalt naar de economie

De sterke arbeidsethos vertaalt zich onder andere naar een krachtige laanboomsector en maakindustrie. Neder-Betuwe kent grote (inter)nationale spelers, maar is ook rijk aan lokaal gewortelde ondernemers die kleur geven aan de gemeente. Neder-Betuwe heeft een stuwende economie. De producten die in Neder-Betuwe worden geproduceerd, worden door heel Nederland afgezet en ook naar het buitenland geëxporteerd. Een zeer hoge banenindex (verhouding banen : beroepsbevolking) maakt Neder-Betuwe een echte 'werkgemeente'.

2.2 Ontwikkelingen in het economisch landschap

We zien dat binnen de landelijke- en regionale dynamiek diverse grote ontwikkelingen ook in Neder-Betuwe leiden tot lokale veranderingen. De wereld, Nederland en de regio is sterk in transitie op onderwerpen als arbeidsmarkt, duurzaamheid, energie, bereikbaarheid en vestigingsklimaat. Inspelen op deze ontwikkelingen van vandaag en morgen verdient een belangrijke positie binnen het Programma Economie. Dit is nodig voor een toekomstbestendige lokale economie en een goed vestigings- en ondernemersklimaat in Neder-Betuwe.

De arbeidsmarkt verandert

Vergrijzing, uitstroom van ouderen op de arbeidsmarkt en een veranderende bevolkingsopbouw leiden tot veranderingen op de Nederlandse arbeidsmarkt. Neder-Betuwe kent echter een sterk afwijkende demografische ontwikkeling. De afgelopen jaren is de bevolking namelijk sterk

toegenomen. Gecombineerd met een relatief hoge participatiegraad (75%), lage werkloosheid (2,8%) en positieve bevolkingsprognose resulteert dit in een andere dynamiek. Ook de combinatie van een relatief jonge beroepsbevolking met een sterke arbeidsethos maakt dat arbeidstekorten lokaal beter kunnen worden opgevangen dan in andere gemeenten. Tegelijkertijd zien we wel dat werkgevers uit de agrarische sector (voornamelijk laanboomteelt) en de maakindustrie, samen goed voor 30% van de lokale werkgelegenheid, onderling concurreren om dezelfde doelgroep. Werkgevers uit beide sectoren zijn dringend op zoek naar (jonge) aanwas van praktisch en technisch geschoold personeel. Ook bouw- en installatiebedrijven zoeken vergelijkbaar personeel. De vijver waaruit men vist wordt kleiner. Het tekort op de lokale arbeidsmarkt zet de productie en groeimogelijkheden van bedrijven onder druk. De gemeente huisvest bovengemiddeld veel familiebedrijven, hoewel het percentage bedrijven met een opvolger in onze gemeente hoger ligt dan elders, vormt goede opvolging in de familiebedrijven een belangrijk aandachtspunt.

Innovatie, digitalisering en robotisering

Robotisering en automatisering vindt steeds op grote schaal plaats. De krappe arbeidsmarkt is een belangrijke versneller. Door te investeren in robots, machines en innovatie kunnen bedrijven de arbeidsproductiviteit en productie toch verhogen. In de maakindustrie, productiesector en de logistiek, sectoren die ook goed vertegenwoordigd zijn in Neder-Betuwe, zullen robots steeds meer (routine)werkzaamheden overnemen. Dit is nodig om de productie en toegevoegde waarde te kunnen blijven verhogen en om (internationaal) concurrerend te blijven. De ruimtevraag neemt hierdoor wel toe. Ook de opkomst van kunstmatige intelligentie (AI) is een belangrijke ontwikkeling. De verwachting is immers dat AI grote impact gaat hebben de economie, net zoals de komst van internet in de jaren negentig.

Klimaat en energie

Het klimaat verandert, dit heeft ook invloed op de Neder-Betuwse economie. Vanuit het klimaat- en energiebeleid wordt ingezet op een overgang van fossiele brandstoffen naar duurzame en hernieuwbare energie. De hoge energieprijzen en de onrust op de energiemarkt hebben de laatste jaren ervoor gezorgd dat de energietransitie in een stroomversnelling is geraakt. Maar de hoge energieprijzen zorgen ook voor uitdagingen bij ondernemers en netcongestie heeft invloed op technologische ontwikkelingen en bemoeilijkt de overgang naar een duurzaam energiesysteem. Ook in Neder-Betuwe spelen deze uitdagingen volop. Daarnaast speelt klimaatadaptatie een steeds belangrijkere rol. Bedrijven moeten inspelen op veranderde klimatologische omstandigheden. Dit geldt voor alle bedrijven, maar in het bijzonder voor de agrarische sector. Voor klimaatadaptatie in de laanboom- en fruitteelt zijn teeltondersteunende voorzieningen nodig, ook is meer aandacht nodig voor beschikbaarheid van voldoende water voor teelten (in samenhang met andere belangen). Het klimaat- en energiebeleid en de klimaatadaptatie vormen ook een belangrijke bouwsteen in de ruimtelijke puzzel.

Strijd om de ruimte

De ruimtedruk in Nederland is groot. Ook in Neder-Betuwe. Dit betekent dat de beperkte ruimte die er is zo goed mogelijk moet worden ingericht. In de ruimtelijke opgave moet daarom gezocht worden naar de juiste balans tussen verschillende vormen van ruimtegebruik, waaronder: bedrijvigheid, land- en tuinbouw, wonen, recreëren, natuur, infrastructuur en hernieuwbare energie (opwek en opslag). Dit vraagt keuzes ten aanzien van prioritering en dubbel ruimtegebruik. We zien dat ruimte voor bedrijvigheid daarin noodzakelijk is, de economie is een belangrijke (financiële) drager van transitie en belangrijke veranderingen en vernieuwingen zijn afkomstig van economische actoren. De transitie naar een duurzaam energiesysteem vraagt ook meer ruimte op bedrijventerreinen voor de opwek en opslag van energie. Voldoende ruimte voor economie is niet alleen van belang voor uitbreiding of nieuwvestiging van bedrijven, maar ook voor extensievere vormen van landbouw en tuinbouw,

bijvoorbeeld bij melkveehouderijen en in de biologische fruitteelt. Aan de andere kant zien we ook kansen voor intensivering van ruimtegebruik, bijvoorbeeld in de laanboomteelt via pottenteelt, en door dubbel of meerlaags ruimtegebruik op bedrijventerreinen.

Brede welvaart: economische groei is geen doel op zich, maar een middel

Economie is een complex samenspel, dat bijdraagt aan de welvaart en (indirect) het welzijn van onze inwoners in Neder-Betuwe. Hierbij wordt steeds vaker uitgegaan van brede welvaart als uitgangspunt voor ruimtelijke en economische afwegingen. Centraal bij brede welvaart staat, het zoeken naar de juiste balans tussen drie dimensies: people, planet, profit. Er is ruimte voor bedrijvigheid en ondernemerschap (profit) met aandacht voor sociaal maatschappelijke aspecten (people) en de kwaliteit van leefomgeving en natuur (planet). Het streven naar brede welvaart betekent zoeken naar wegen om deze drie dimensies in balans te houden en samen te brengen.

Aandacht voor internationale concurrentiekracht

In deze zoektocht is het van belang ook rekening te houden met de internationale concurrentiepositie van lokale bedrijven. Een gedeelte van de Neder-Betuwse bedrijven opereert in een internationaal speelveld. Deze bedrijven hebben zich te verhouden tot concurrenten uit andere landen. De afgelopen jaren is de internationale concurrentiekracht van Nederlandse bedrijven onder druk komen te staan.

2.3 Samenvatting huidige economische structuur

Diverse bedrijventerreinen met eigen kwaliteiten en uitdagingen

Neder-Betuwe beschikt over zeven bedrijventerreinen die een belangrijke bron van werkgelegenheid vormen (circa 32% van alle banen in de gemeente). Hier worden ook de Neder-Betuwse producten gemaakt. Elk bedrijventerrein heeft een eigen karakter, omvang en bedrijvigheid. De voornaamste sectoren zijn (maak)industrie, groothandel en logistiek. De leegstand is minimaal. Niettemin zijn er ook uitdagingen om de bedrijventerreinen toekomstbestendig te houden en te maken op het gebied van (verbeteren van) de uitstraling, duurzame energie en klimaatadaptatie. Ook huisvesting van arbeidsmigranten in de gemeente vraagt om aandacht. Multifunctioneel en intensiever gebruik van ruimte op de bestaande bedrijventerreinen biedt kansen voor bedrijven en productie.

Georganiseerd bedrijfsleven

Het bedrijfsleven in Neder-Betuwe is over het algemeen goed georganiseerd via verschillende ondernemers- en winkeliersverenigingen: Ondernemersvereniging Neder-Betuwe (OVNB), Ondernemersvereniging Opheusden (OVO), Ondernemersvereniging Dodewaard (OVD) en Pitpartners Kesteren. De boomkwekers zijn verenigd via Tree Centre Opheusden (TCO). Daarnaast zijn lokale afdelingen van de Land- en Tuinbouw Organisatie (LTO) Noord en de Nederlandse Fruittelers Organisatie (NFO) actief. Op de bedrijventerreinen 't Panhuis, De Heuning en Bonegraaf zijn bedrijventerreinverenigingen actief: Ondernemersvereniging 't Panhuis Kesteren (OVPK), Ondernemersvereniging De Heuning en Stichting Bedrijven Beveiliging Dodewaard (SBBD). Het deelnamepercentage en de financiële slagkracht zijn per vereniging verschillend. Op het Tree Valley Business Centre en op Walenhoek zijn (nog) geen bedrijventerreinverenigingen actief. Via diverse overleggen vindt afstemming met de gemeente plaats, zoals het overkoepelende triple helix overleg Platform voor Ondernemers, Onderwijs en Overheid (PVO). Er is ruimte voor verbetering van de structurele samenwerking tussen ondernemers onderling en ondernemers en de gemeente. Een hogere organisatiegraad op bedrijventerreinen en meer financiële slagkracht draagt bij aan probleem oplossend vermogen bij collectieve problemen. Bijvoorbeeld: de veiligheid of de kwaliteit van de openbare ruimte.

Een grote behoefte vanuit het bedrijfsleven

In het Regionaal Programma Werklocaties uit 2019-2024 is voor Neder-Betuwe concreet de realisatie van de Poort van Ochten en twee uitbreidingslocaties opgenomen, namelijk: Walenhoek-West en Bonegraaf-Oost. Desalniettemin voldoet het huidige aanbod niet aan de (uitbreidings)vraag van ondernemers. Dit remt bedrijven in hun ontwikkeling en innovatiekracht. Voor een groot aantal bedrijven is de beschikbaarheid van alternatieve kavels (in een andere gemeente) ook geen mogelijkheid, vanwege de sterke lokale en sociaal -maatschappelijke gebondenheid aan Neder-Betuwe. In het kader van 'het juiste bedrijf op de juiste plek', denk aan de (groeierende) solitaire bedrijven die vanwege aard en omvang niet meer passend zijn in het buitengebied, zal de ruimtedruk op de lokale bedrijventerreinen alleen maar verder toenemen. Om deze redenen is het wenselijk om verdere invulling te geven aan die lokale behoefte, onder regie van de gemeente.

Een sterk bruisend buitengebied met een innovatieve sector op topniveau

Neder-Betuwe heeft een bruisend buitengebied met veel ondernemerschap. Vanouds is er veel laanboom- en fruitteelt aanwezig. Met een concentratie van meer dan 100 (laan)boomteeltbedrijven heeft dit geleid tot een agro business cluster (Tree Valley Business Centre). Dit is een bedrijventerrein specifiek voor laanboomgerelateerde bedrijven. Het bedrijventerrein, en in het bijzonder het Laanboomhuis, vormt een fysiek focuspunt voor een hecht lokaal netwerk voor kennisontwikkeling- en uitwisseling, innovatie en het aanbieden van opleidingen in de keten van de laanboomteelt sector.

Daarnaast zijn in het buitengebied van oudsher veel solitaire bedrijfslocaties aanwezig. In veel gevallen zijn op deze locaties bedrijven gevestigd die, door hun aard en omvang, volgens de huidige planologische inzichten, eigenlijk niet meer thuishoren in het buitengebied. Hoewel bedrijfsverplaatsing in veel gevallen niet mogelijk is, is het ook niet zonder meer mogelijk dan wel gewenst dat bedrijven op solitaire bedrijfslocaties in het buitengebied uitbreiden. Bij voorkeur vinden (grootschalige) uitbreidingen van bedrijven plaats op bedrijventerreinen. Er is daarom behoefte aan duidelijk beleid en keuzes om met de bovenstaande ontwikkelingen en ruimtevraag om te gaan in het buitengebied.

Recreatie en toerisme: een groeiende sector met focus op agrotourisme en rivierbeleving

Dankzij de ligging heeft Neder-Betuwe het nodige te bieden. De rivieren met dijken en uiterwaarden, de pontjes die je naar de overkant van de rivier brengen en de groene omgeving met boom- en fruitgaarden maken Neder-Betuwe een aantrekkelijk decor voor een groeiende toeristisch-recreatieve sector. Hoewel het verblijfs- en dagrecreatief aanbod bescheiden is, groeit het aantal bedrijven en banen in deze sector. De focus ligt op extensieve recreatie. Het buitengebied met de kenmerkende fruitteelt en laanboomteelt en bijbehorende routes zijn belangrijke beeldbepalers voor toeristisch-recreatief Neder-Betuwe. De ontwikkeling van de veerhaven Ochten versterkt de propositie van rivierbeleving. Tot slot heeft Neder-Betuwe een rijke historie die tot leven kan komen in het cultureel erfgoed: 'Vliegers in het vuur', de Betuwelinie, de Spanjaardsdijk, de Mauritslinie, de Romeinse Limes, en de kolken en wielen. Via het Platform Toerisme & Recreatie werken lokale ondernemers uit Neder-Betuwe structureel samen. In regionaal verband werkt de gemeente actief samen op thema's zoals agrotourisme. Vanuit opgaven van het speerpunt Recreatie & Toerisme uit het Regionaal Economisch Ambitiedocument 2022-2025.

Kansen zijn er volop voor de sector. De recreatiebehoefte neemt immers sterk toe. We gaan vaker op vakantie en bezoekers zijn steeds meer opzoek naar 'echte' en betekenisvolle ervaringen. Neder-Betuwe heeft bijzondere verhalen uit het verleden en heden te vertellen. Verder kan de sector ook bijdragen aan leefbaarheid door het versterken van landschapskwaliteiten en behoud van voorzieningen.

Dorpscentra in het hart van de lokale gemeenschap

Neder-Betuwe heeft vier dorpscentra, namelijk in Opheusden, Kesteren, Ochten en Dodewaard. De ondernemers in deze gebieden dragen in hoge mate bij aan de leefbaarheid. De dorpscentra hebben vooral een boodschappenfunctie, maar er zijn ook verschillen. Opheusden en Kesteren hebben de grootste diversiteit in aanbod en daardoor ook een verzorgingsfunctie voor de gehele gemeente. De dorpscentra van Ochten en Dodewaard hebben een minder divers aanbod en de vitaliteit staat hier onder druk. De vier dorpscentra vormen het hart van de lokale gemeenschappen, maar de ontmoetingsfunctie (van 'place to be' naar 'place to meet') komt nog onvoldoende tot wasdom door de beperkte aanwezigheid van horeca, terrassen en aantrekkelijke verblijfsgebieden. Uitgangspunt van de gemeente is/blijft om zoveel mogelijk voorzieningen te concentreren in de dorpscentra.

Diverse trends en ontwikkelingen laten ook een verandering van het winkellandschap en ons consumentengedrag zien. Uitdagingen voor de dorpscentra in Neder-Betuwe zijn het behouden van het voorzieningenaanbod (met name voor Ochten en Dodewaard) én het versterken van het organiserend vermogen en de ontmoetings- en verblijfsfunctie. Daartegenover zijn er ook signalen dat nieuw ondernemerschap staat te trappelen om te starten met de nodige initiatieven en dat andere ondernemers deze starters zelfs ondersteunen.

Feiten en cijfers over de Neder-Betuwse economie:

- De Neder-Betuwse economie is sterk gespecialiseerd in de landbouw. Circa 9% van de banen in Neder-Betuwe is gerelateerd aan de agrarische sector ten opzichte van 2% van de banen in Gelderland.
- Neder-Betuwe is ook sterk gespecialiseerd in de maakindustrie. Ongeveer 20% van de banen is gerelateerd aan de industrie.
- Een ander kenmerkend gegeven is dat 28% van de vestigingen in Neder-Betuwe familiebedrijven zijn. Dit is bijna het dubbele t.o.v. het Nederlands gemiddelde.
- De banenindex in Neder-Betuwe is met 90% hoog. Deze zeer hoge banenindex maakt Neder-Betuwe naast een woongemeente ook een echte 'werkgemeente';
- De werkloosheid is met 2,8% zeer laag. In combinatie met een hoge participatiegraad laat dit zien dat krapte op de arbeidsmarkt een grote uitdaging is.

2.4 SWOT-analyse

De analyse van de Neder-Betuwsse economie zijn samengevat in de SWOT op de volgende pagina. Dit geeft een overzicht van de belangrijkste sterkten, zwakten, kansen, maar ook bedreigingen voor de economie van Neder-Betuwe, nu en in de toekomst. De elementen van de SWOT zijn vervolgens geconfronteerd in een confrontatiematrix. Dit resulteert in de belangrijkste kernopgaven voor Neder-Betuwe en vormt de opmaat voor het programma economie.

<p>Sterkte</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sterke specialisaties: laanboomteelt sector en maakindustrie • Laanboomteelt sector vormt cluster van bedrijven, inclusief toeleverende diensten • Zeer hoge banenindex maakt Neder-Betuwe ook een echte 'werkgemeente' • Positieve demografische ontwikkeling is gunstig voor lokale arbeidsmarkt • Lage werkloosheid • Strategische ligging (in de regio) • Neder-Betuwsse ondernemerscultuur ("schouder eronder" en zelfredzaam) • Aantrekkelijke woon- en leefomgeving (groen, centrale ligging en nabijheid stad); • Hoog aandeel familiebedrijven; • Goed georganiseerd bedrijfsleven • Goede regionale samenwerking op verschillende thema's; • Beperkte leegstand in de dorpscentra 	<p>Kans</p> <ul style="list-style-type: none"> • Groei (beroeps)bevolking • Innovatie, digitalisering en robotisering in sectoren • Cross-sectorale verbindingen versterken • Doorontwikkelen van toerisme & recreatie als groeisector • Verbreden 'lokaal opleiden' van personeel voor andere groen-/technische-/overige sectoren • Profileren van de (maak)industrie als belangrijke economische pijler • Keten- en clustergericht denken (bijv. in de laanboom-sector) als kans voor meer (hoogopgeleide) banen • Volop kansen voor verduurzaming van de lokale economie • Ontwikkeling lokale infrastructuur (o.a. Randweg Opheusden)
<p>Zwakte</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beperkte omvang horeca-, toerisme- en recreatiesector (ontbreken dagrecreatieve trekker en beperkt verblijfsaanbod in aantal en variatie) • Relatief weinig theoretisch opgeleiden (ook qua werkgelegenheid) • Relatief eenzijdige economische structuur, met een sterke specialisatie in twee sectoren maakt de gemeente kwetsbaar voor economische schokken • Matige tot slechte uitstraling vastgoed/openbare ruimte op bedrijventerreinen en beperkte duurzaamheidsmaatregelen • Beperkte gemeentelijke uitvoeringskracht/capaciteiten en middelen • De congestie op de A15 en de Rijnbrug (N233) zet de bereikbaarheid onder druk • Beperkte bereikbaarheid bedrijventerreinen per OV: beperkt busnetwerk, afstand tot stations 	<p>Bedreiging</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zeer beperkte gronduitgifte zet rem op groei en innovatie • In strijd om ruimte tussen wonen, werken, natuur, energieopwekking, ruimtelijke kwaliteit kan werken het onderspit delven • Toenemende interesse van (XXL) logistiek botst met ruimtelijke kwaliteit en bieden van ruimte aan lokaal MKB. • Netcongestie heeft (remmende) invloed op bedrijfsontwikkeling, innovatie en energietransitie • Het buitengebied als kraamkamer voor nieuwe ondernemerschap staat onder druk • Veranderend winkellandschap zet centra en voorzieningen sterk onder druk • Klimaatbeleid vraagt ook om investeringen van ondernemers • Klimaatverandering vraagt om klimaatadaptatie

2.5 Confrontatiematrix

	Sterke	Zwakte
Kans	<p>SPEERPUNTEN (Sterkte + Kans)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inzetten op diversificatie. Naast de laanboomsector zetten we in op (maak)industrie en toerisme & recreatie. • We faciliteren dat het relatief hoge aandeel jongeren aan de slag kan (blijven) in Neder-Betuwe, doordat de werkgelegenheid - zeker in de speerpuntsectoren - op peil blijft. • Een sterke ondernemerscultuur zorgt voor 'kruisbestuiving' van ontwikkelingen op bijvoorbeeld de arbeidsmarkt en innovatie. • De combinatie: arbeidsethos, groene druk, strategische ligging, vruchtbare grond zorgt voor een toekomstbestendige lokale economie. 	<p>IMPULSEN (Zwakte + Kans)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Door in te zetten op o.a. meer recreatie & toerisme zorgen we voor meer sectorale verscheidenheid en daarmee economische stabiliteit. • Het implementeren van nieuwe innovatie en robotisering vraagt om HBO/WO geschoolden. Het stimuleren van Triple-Helix samenwerking rondom economische speerpunten kan hiervoor een uitkomst bieden. • Beperkte ruimte drijft ondernemers om samen met de gemeente te kijken naar herstructurering & intensivering en andere vormen van efficiënter ruimtegebruik.
Bedreiging	<p>BEWAKEN (Bedreiging+ Sterkte)</p> <ul style="list-style-type: none"> • We zorgen ervoor dat er genoeg ruimte blijft om de ondernemersgeest van Neder-Betuwe van ruimte te voorzien om bedrijven te starten of uit te breiden die passen binnen het DNA. Niet in de XXL-logistiek, maar wel bijvoorbeeld (maak)industrie. • Ondernemersgezindheid en organiserend vermogen van ondernemers biedt een sterke basis voor transitie die op de economie afkomen. De gemeente moet hierin de ondernemers in staat stellen zelf met oplossingen te komen. 	<p>KERNPROBLEMEN (Zwakte + Bedreiging)</p> <ul style="list-style-type: none"> • De beperkte ruimte voor de economie zorgt ervoor dat opkomende en groeiende sectoren en bedrijven moeite hebben om te vestigen en uit te breiden. • Een verjongende bevolking die demografisch meer gericht zijn op online shopping zetten de winkelkernen op termijn mogelijk meer onder druk.

2.6 Kernopgaven voor Neder-Betuwe

Uit de voorgaande analyses, gesprekken met ondernemers, bijeenkomsten, SWOT-analyse en confrontatiematrix komen de volgende vijf kernopgaven naar voren:

1. **Sterk vestigingsklimaat & ruimte voor ondernemerschap.** Zorgen voor een sterk vestigingsklimaat betekent het toekomstbestendig houden van de huidige bedrijventerreinen, zorgen voor voldoende uitbreidingsruimte voor bedrijven, behoud van levendige dorpskernen en toeristisch aanbod in verblijf en dagrecreatie ontwikkelen.
2. **Duurzame & innovatieve economie.** Stimuleren en faciliteren van oplossingen voor uitdagingen op het gebied van energie en duurzaamheid. En het leggen van slimme verbindingen tussen sectoren zoals de laanboom- en fruitteelt toeristisch-recreatieve sector.
3. **Organiserend vermogen.** Verder optimaliseren van gezamenlijke en onderlinge samenwerking zodat we de slagkracht vergroten en gerichte financiering.
4. **Ondernemersklimaat & positie in de regio.** Zorgen voor een onderscheidend en duidelijk verhaal in de regio en een optimale gemeentelijke dienstverlening.
5. **Lokale arbeidsmarkt & onderwijs.** Interresseren, opleiden, behouden van (jong) talent als fundament voor de toekomst.

Aan de hand van deze opgaven wordt al deels voorgesorteerd op de visie in dit programma. De opgaven vormen de onderlegger voor de visie. In het volgende hoofdstuk geven we aan de hand van de visie, ambitie en het uitvoeringsprogramma richting aan hoe gemeente en ondernemers samen met andere belanghebbenden deze kernopgaven willen oppakken.

3 Visie op de toekomst

Zoals in de vorige hoofdstukken naar voren is gekomen, zijn er diverse kernopgaven op economische gebied voor Neder-Betuwe. In dit hoofdstuk beantwoorden we de vraag: waar willen we naartoe in economisch opzicht met Neder-Betuwe? Vervolgens gaan we voor ieder focusgebied (bedrijventerreinen, buitengebied, recreatie en toerisme en de dorpscentra) de diepte in: welke ambitie hoort daarbij? Wat willen we specifiek bereiken en hoe gaan we die ambities realiseren?

Wat is onze overkoepelende visie?	SAMEN WERKEN AAN EEN KRACHTIGE, INNOVATIEVE EN DUURZAME ECONOMIE De ambitie van de gemeente Neder-Betuwe is het, samen met ondernemers en strategische partners, werken aan een krachtige, innovatieve en duurzame economische ontwikkeling van Neder-Betuwe als basis voor brede welvaart van onze ondernemers en inwoners. Neder-Betuwe is en blijft daardoor een aantrekkelijke gemeente waar het goed werken, ondernemen, wonen en prettig recreëren is.
--	--

Wat is onze ambitie per thema?	Bedrijventerreinen	Buitengebied	Toerisme & recreatie	Dorpscentra
	Voldoende ruimte voor ondernemerschap op toekomstbestendige bedrijventerreinen	Een vitaal en waardevol buitengebied met oog voor ondernemerschap, natuur en recreatie	Een rijke voedingsbodem voor gemoedelijk en fijn verblijven en recreëren	Vitale dorps-kernen als huiskamers voor winkelen en ontmoeten

Op welke actielijnen gaan we focussen?	Sterk vestigingsklimaat & ruimte voor ondernemerschap	Duurzame & innovatieve economie	Organiserend vermogen	Ondernemersklimaat & positie in de regio	Lokale arbeidsmarkt & onderwijs
---	---	---------------------------------	-----------------------	--	---------------------------------

3.1 Toelichting op de visie

Samen bouwen aan economische vitaliteit

De visie van de gemeente Neder-Betuwe is om, samen met ondernemers en strategische partners, te werken aan een krachtige, innovatieve en duurzame economische ontwikkeling van Neder-Betuwe als basis voor brede welvaart van onze ondernemers en inwoners. Neder-Betuwe is en blijft daardoor een aantrekkelijke gemeente waar het fijn werken, goed ondernemen en prettig recreëren is.

Bij deze visie horen de volgende uitgangspunten:

- We zijn een sterke werk- én woongemeente. Zowel ondernemers en inwoners voelen zich hier thuis. En daar zijn we trots op. Neder-Betuwe kenmerkt zich door een relatief hoge participatiegraad (75%) met een beroepsbevolking van 13.530. Slechts 2,8% van deze beroepsbevolking is werkloos (CBS, 2022). Waar vergelijkbare landelijke gemeenten doorgaans typische woongemeenten zijn is Neder-Betuwe door deze hoge participatiegraad en lage werkloosheid een échte werkgemeente. We willen daarbij het sterke ondernemersprofiel van Neder-Betuwe behouden en versterken.
- We zetten in op een gepaste balans tussen enerzijds economische ontwikkeling en anderzijds op het behoud van de kwaliteit van de leefomgeving in het buitengebied en in onze kernen én een duurzame ruimtelijke inrichting van gebieden in onze gemeente. Op deze manier dragen we zorg voor een brede welvaarts groei in Neder-Betuwe.

- Als gemeente streven we naar een robuuste, duurzame economische structuur die is gebaseerd op lokaal gewortelde MKB bedrijven en onze economische speerpuntsectoren: de laanboomteelt en agribusiness, de maakindustrie en toerisme & recreatie. Dit is een structuur die ook in balans is met de ruimtelijk mogelijkheden, de positie van Neder-Betuwe in de regio en de (lokale en regionale) arbeidsmarkt.
- In Neder-Betuwe werken gemeente, ondernemers en andere partners met focus en gezamenlijk, maar ieder vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid en rol, aan een toekomstgerichte economie. Dit betekent doorpakken op verschillende transities, inzetten op innovatie en zorgen voor voldoende fysieke ruimte om toekomst-bestendig te ondernemen.
- We geven voorrang aan lokaal geworteld ondernemerschap, bij voorkeur binnen onze speerpuntsectoren. Nieuwe fysieke ruimte voor economie biedt vooral ontwikkelingsmogelijkheden voor ondernemers die nu in Neder-Betuwe zijn gevestigd. De gemeente voert geen proactief acquisitiebeleid.
- Bij nieuwe ontwikkeling stimuleert de gemeente duurzaamheid, circulariteit en vergroening. De gemeente stelt voorwaarden aan een goede landschappelijke inpassing. Daarbij wordt gezocht naar een balans tussen voorwaarden en (economisch) efficiënt ruimtegebruik.
- In onze lokale economie spelen arbeidsmigranten een belangrijke rol, bijvoorbeeld in de industrie en in de agrarische sector zijn relatief veel arbeidsmigranten. De gemeente werkt samen met belanghebbenden (arbeidsmigranten, ondernemers, uitzendbureaus en huisvesters) aan goede huisvesting van arbeidsmigranten. Daarbij hanteert de gemeente de streefpercentages: minimaal 80% van de arbeidsmigranten werkt in Neder-Betuwe en maximaal 10% werkt in de regio en 10% werkt elders in Nederland.
- We vinden het belangrijk en wenselijk dat opleiding, lokale beroepsbevolking en beschikbare werkgelegenheid binnen onze speerpuntsectoren goed op elkaar zijn afgestemd.
- Verdere clustering van grootschalige logistieke operaties (XXL logistiek) kan leiden tot extra druk op de lokale infrastructuur, arbeidsmarkt en woningmarkt. De gemeente wil geen grootschalige logistieke ontwikkelingen faciliteren die beperkt bijdragen aan het versterken van de lokale economie, ons profiel met betrekking tot werkgelegenheid en brede welvaart in onze gemeente. We maken een uitzondering voor logistiek die ondersteunend is aan onze lokale economie.

3.2 Ambitie per thema: bedrijventerreinen

Voldoende ruimte voor ondernemerschap op toekomstbestendige bedrijventerreinen

We faciliteren de lokale behoeften om te innoveren en te groeien. Daarvoor is ook uitbreiding van het aantal hectare bedrijventerrein nodig. We werken tegelijkertijd gezamenlijk aan het verduurzamen, vergroenen en optimaliseren van de bestaande bedrijventerreinen. De basis brengen we op orde en vanwege de schaarse ruimte zetten we in op efficiënter ruimtegebruik op bestaande, maar ook nieuwe bedrijventerreinen. Hierdoor werken we aan toekomstbestendige bedrijventerreinen waar Neder-Betuwse ondernemers kunnen bloeien.

Bij deze ambitie horen de volgende uitgangspunten:

- Als gemeente nemen we regie op het ontwikkelen van voldoende ruimte voor lokaal midden- en kleinbedrijf (starters en doorgroeiers). We kiezen in plaats van nieuwe grootschalige locaties voor uitbreiding van de bestaande bedrijventerreinen of nieuwe ontwikkelingen nabij de A15 en onze dorpskernen. Hierdoor geven we perspectief aan de in Neder-Betuwe gewortelde ondernemers. Daarnaast is de juiste infrastructuur in de toekomst noodzakelijk om deze activiteiten goed te kunnen uitvoeren. Lokaal betreft dit de Randweg Opheusden en de Randweg Ochten. Regionaal betreft het de Rijnbrug (N233) en doorstroming op de A15.
- Naast nieuwe ruimte is vooral het revitaliseren van de bestaande bedrijventerreinen van belang. Hiermee kan bijvoorbeeld intensief ruimtegebruik bevorderd worden, maar ook het

verbeteren van de uitstraling, tegengaan verstening en gezamenlijk slimme oplossingen vinden om netcongestie aan te pakken. Elk terrein heeft zijn eigen kwaliteiten en opgaven. Bedrijven en gemeente trekken hierin samen op, maar vanuit ieder zijn eigen verantwoordelijkheid en rol.

- We maken bestaande bedrijventerreinen groener (en blauwer). Dit brengt vele voordelen met zich mee op economisch, ecologisch en sociaal gebied. Meer groen (en blauw) heeft een positieve uitwerking op de bedrijfsvoering op de gevestigde ondernemingen. Het beperkt hittestress, zorgt voor aantrekkelijke uitstraling en is goed voor het concentratievermogen van medewerkers. Bij nieuwe ontwikkelingen zetten we ook in op méér groen en goede landschappelijke inpassing. Daarnaast is er aandacht voor waterberging op bedrijventerreinen.
- We streven ernaar dat nieuwe ontwikkelingen of gerevitaliseerde bestaande bedrijventerreinen zo veel mogelijk energieneutraal of zelfs energiepositief zijn. Ondernemers en de gemeente werken hierbij samen, maar het initiatief ligt vooral bij de markt zelf. De gemeente draagt zorg voor (planologische) kaders en faciliteert ondernemers.
- Werken aan toekomstbestendige bedrijventerreinen vraagt tijd en inzet: het is noodzaak om deze opgave op te delen in verschillende (kleine) projecten om, in samenwerking met ondernemers, aan de slag te gaan.
- Ondernemers op bedrijventerreinen moeten goed georganiseerd zijn en elkaar weten te vinden. Alleen op deze manier kunnen ondernemerscollectieven hun rol goed vervullen en ook van elkaar leren. Een hoge organisatiegraad vormt een belangrijke succesfactor om de in dit programma opgestelde ambities waar te kunnen maken.
- We zoeken samen met ondernemers en onderwijs naar een betere aansluiting tussen onderwijs en lokale arbeidsmarkt. Hierbij volgen we het voorbeeld van de laanboomsector in hoe zij de doorstroom van hun personeel vanuit interne opleidingsplekken faciliteren.

3.3 Ambitie per thema: buitengebied

Een vitaal buitengebied met oog voor ondernemerschap, natuur en recreatie

Een vitaal buitengebied vraagt ook om economische vitaliteit. De agrarische sector is een onderdeel van ons landschap en identiteit. Dit geldt in het bijzonder voor het laanboomteelt, dit is een uniek cluster met een hoge concentratie in onze gemeente. We ondersteunen de goede economische uitgangspositie van onze laanboomteelt en bieden de sector ruimte voor ontwikkeling. We zoeken daarbij naar een goede balans tussen agrarische productie, natuur, landschap, recreatie, duurzaamheid en leefbaarheid. Dit alles is gericht op een veerkrachtig buitengebied met constante dialoog over ruimtegebruik en oog en respect voor elkaars belangen.

Bij deze ambitie horen de volgende uitgangspunten:

- Economische ontwikkelingen moeten het groene karakter van ons landschap zo min mogelijk schaden. We zetten daarom zoveel mogelijk in op het combineren van bedrijvigheid, versterken van landschapselementen en een groene inpassing. We houden ook rekening met water en bodem-sturende principes, met landelijke en provinciale opgaven (o.a. Vitaal Landelijk Gebied Gelderland) en ontwikkelingen die hieraan een bijdragen kunnen leveren.
- De agrarische sector, is de belangrijkste gebruiker van grond in ons buitengebied en een belangrijk economische speerpunt:
 - We zetten in op een toekomstbestendige laanboomteelt sector en het laten floreren van bedrijvigheid binnen deze sector. We streven naar een gezamenlijke aanpak van verduurzaming op basis van een kansgedreven en ondernemersgerichte aanpak. We geven perspectief aan boomkwekers en bieden ontwikkelruimte voor de laanboomteelt, inclusief toepassing van teeltondersteunende voorzieningen (TOV). Hierdoor kunnen boomkwekerijen door ontwikkelen en inzetten op innovatieve en/of

duurzame(re) en milieuvriendelijke(re) teelt. De voorwaarde is wel dat waarde wordt toegevoegd aan de omgeving. Het gaat om waarden gericht op gezonde lucht en bodem, landschap, natuur en duurzaamheid. Dit wordt verder uitgewerkt in het Programma Buitengebied.

- Aanvullend zet de gemeente zich, samen met andere Betuwse 'fruitgemeenten', in voor een toekomstbestendige fruitteeltsector, inclusief toepassing van TOV.
- Voor de overige agrarische sectoren en veeteelt blijft de gemeente zich inzetten voor realistische (economische) toekomstperspectieven en keuzemogelijkheden. Het bieden van perspectief voor de agrarische sector is sterk afhankelijk van provinciaal- en landelijk beleid. De gemeente wil een betrouwbare samenwerkingspartner zijn.
- Met de doorontwikkeling van het Tree Valley Business Center (TVBC) voor laanboomgerelateerde bedrijvigheid versterken we het laanboomteelt cluster. Door ruimtelijke clustering van laanboomteelt gerelateerde bedrijvigheid op één bedrijventerrein ontlasten we het buitengebied (waardoor daar meer ruimte is voor teelt) en bevorderen we de mogelijkheid dat, door nabijheid en interactie, clustereffecten ontstaan: kennisdeling en innovatie, arbeidsmarktvoordelen (meer banen voor theoretisch opgeleiden), efficiëntie (profiteren van gedeelde infrastructuur, toeleveringsketens en ondersteunende diensten) en verkorten van ketens (met verminderde uitstoot).
- Het buitengebied biedt ruimte voor economische dynamiek. Startende ondernemingen in het buitengebied zijn een kans. We zetten daarom in op het behouden van de kraamkamerfunctie voor bedrijvigheid. De kaders waarbinnen dit mogelijk is worden verder uitgewerkt in het Programma Buitengebied.
- Van oudsher zijn in het buitengebied solitaire bedrijven gevestigd. Denk aan: steenfabrieken in de uiterwaarden, andere industrieën en agrarisch gerelateerde bedrijven. We zetten in op het behoud van de bestaande ruimte voor solitaire bedrijvigheid. Voor bedrijven die, door hun aard en omvang en volgens de huidige maatstaven niet meer thuishoren in het buitengebied, is uitbreiding in het buitengebied niet meer gewenst. Deze bedrijven krijgen ruimte voor groei op bedrijventerreinen. Voor bedrijven die wel thuishoren in het buitengebied, is uitbreiding, onder voorwaarden, mogelijk. In het kader van Programma Buitengebied wordt een afwegingskader voor uitbreiding van solitaire bedrijvigheid uitgewerkt.
- We stimuleren duurzame landbouw en recreatie. We willen zoveel mogelijk duurzame energie gebruiken binnen de landbouw-, tuin en recreatiesector. Energie opwekken door plaatsing van zonnepanelen op (schuur)daken of door (kleinere) windmolens op de terreinen. Gelet op het grote ruimtebeslag op de schaarse ruimte worden nieuwe zonneweiden niet (meer) toegestaan.
- Het buitengebied biedt ruimte aan recreatie en toerisme. Dit is uitgewerkt in paragraaf 3.4.

3.4 Ambitie per thema: toerisme & recreatie

Een rijke voedingsbodem voor gemoedelijk en fijn recreëren is

Neder-Betuwe is een plek waar gastvrijheid en gemoedelijkheid voorop staat. Samen met ondernemers werken we aan (economische) groei van recreatie en toerisme voor bewoners en bezoekers. We zetten in op extensieve vormen van recreatie. Dit doen we vanuit onze eigen kracht en identiteit, met een focus op onze kernwaarden: rivierbeleving en agrotourisme. Als ondernemende gemeente zetten we daarom de laanboom- en fruitsector in als visitekaartje en verwelkomen we toeristisch-recreatieve ontwikkelingen die bijdragen aan het behoud van het karakter van onze omgeving. We profiteren van onze centrale ligging en naadloze verbindingen met de regio en omliggende steden (onder meer Tiel, 's-Hertogenbosch en Nijmegen).

Bij deze ambitie horen de volgende uitgangspunten:

- Gastvrijheid, hoge kwaliteit en de menselijke maat kenmerkt het dag- en verblijfsaanbod in Neder-Betuwe. Met goede voorzieningen en bijzondere locaties wordt ingespeeld op de groeiende recreatiemarkt.
- We zien kansen voor verrijking en versterking van het dag- en verblijfsaanbod in onze gemeente. Passend bij het DNA en de kernkwaliteiten van recreatie en toerisme en de schaal en aard van de omgeving.
- We kiezen voor kwalitatieve groei en bouwen daarmee het lokale ondernemerschap verder uit.
- We ambiëren dat vakantieparken met een bestemming recreatie, qua gebruik weer teruggaan naar recreatief verblijf.
- We ambiëren dat inwoners in Neder-Betuwe profiteren van toerisme en recreatie. We houden oog voor de maatschappelijke impact van de sector. Hierdoor draagt toerisme en recreatie bij aan levendige gemoedelijke kernen en een toekomstbestendige economie.
- De bijzondere verhalen en het cultuurhistorisch erfgoed verbinden onze gemeente met de regio. Zoals de linies: de Betuwelinie, de Spanjaardsdijk, de Mauritslinie en de Romeinse Limes. En de kolken en wielen. Door het vertellen en uitdragen van deze verhalen komt het landschap en de geschiedenis tot leven. Het beleefbaar maken van de verhalen zorgt voor een waardevolle verbinding tussen het verleden, heden en de toekomst en versterkt het trots gevoel onder de inwoners.
- In balans met het agrarisch gebruik van het buitengebied, behouden en versterken we het groen, de rust en de ruimte.
- We stimuleren lokale verbinding en kruisbestuivingen tussen recreatie en toerisme en sectoren zoals de laanboom- en fruitteeltsector.

3.5 Ambitie per thema: dorpscentra

Levendige huiskamers van kernen voor te winkelen en ontmoeten

We zetten in op het behoud en concentreren van voorzieningen in de centra van Opheusden, Kesteren, Dodewaard en Ochten. Als gastvrije huiskamers zijn de centra compact en aantrekkelijke verblijfsplekken, met meer ruimte voor beleving, levendigheid en ontmoeting. De huiskamerfunctie is passend bij de omvang en het profiel van iedere kern. Samen met ondernemers en vastgoedeigenaren werken we aan deze levendige huiskamers en borgen we de functionaliteit zoals goede bereikbaarheid, makkelijk parkeren en schoon, heel en veilige gebieden.

Bij deze ambitie horen de volgende uitgangspunten:

- Aantrekkelijke dorpscentra vragen om een mix van verschillende voorzieningen zoals winkels, horeca, dienstverlening en cultuur- en maatschappelijke functies. Meer horeca is een toegevoegde waarde. Op deze manier stimuleren we ook verblijf en ontmoeting. Dit versterkt de huiskamerfunctie van de dorpscentra.
- In de centra stemmen we de voorzieningen af op de wensen van bewoners en ondernemers. Zo houden we het centrum levendig. We staan open voor nieuwe innovatieve ideeën, concepten of functies.. De gemeente faciliteert ruimtelijke initiatieven.
- Het huidig concentratiebeleid zetten we voort, transformatie van (leegstaande) panden naar wonen is locatieafhankelijk.
- Van 'place to buy' naar 'place to meet': Een levendige huiskamer vraagt ook om meer beleving. We zetten in op de verbetering van de verblijfskwaliteit. Meer groen draagt juist bij aan een positieve beleving van het centrum, waardoor de verblijfsduur wordt verlengd. Op deze manier weerspiegelen de dorpscentra ook het DNA van onze gemeente als laanboomcentrum van Europa.

- We willen goed te bereiken huiskamers met voldoende parkeermogelijkheden (zowel voor de auto als fiets). Dit betekent een goed vestigingsklimaat en ruimte voor ondernemerschap in alle dorpscentra. Zwaar verkeer in de dorpscentra proberen we zoveel mogelijk te ontmoedigen. Dit komt de leefbaarheid en veiligheid ten goede. De randweg Opheusden is op dit punt een belangrijke kans voor het dorpscentrum aldaar.
- Ondernemers in de centra moeten collectief en goed georganiseerd zijn. Een goede samenwerking tussen ondernemers, vastgoedeigenaren, gemeente en andere belanghebbenden is van belang om succesvol te werken aan levendige dorpscentra. Door collectief en goed georganiseerde samenwerking wordt de slagkracht vergroot.

4 Van visie naar uitvoering

Het vorige hoofdstuk geeft de ambities op de verschillende thema's weer. Dit hoofdstuk gaat hierop verder en benoemt de acties en projecten die nodig zijn. De acties die essentieel zijn voor het verwezenlijken van de visie vatten we samen in een 10-puntenplan.

4.1 Vertaling van kernopgaven naar vijf actielijnen

In hoofdstuk 2 hebben we de kernopgaven voor Neder-Betuwe bepaald, waarna we in hoofdstuk 3 de economische koers hebben uitgewerkt in vier thema's. In dit hoofdstuk vertalen we de vijf kernopgaven naar vijf actielijnen. Via deze actielijnen willen we de komende jaren samen met ondernemers en andere partners werken aan de ambities per thema. De acties zijn mede samengesteld op basis van input van ondernemers en andere belanghebbenden.

Op welke actielijnen gaan we focussen?	Sterk vestigingsklimaat & ruimte voor ondernemerschap	Duurzame & innovatieve economie	Organiserend vermogen	Ondernemersklimaat & positie in de regio	Lokale arbeidsmarkt & onderwijs
Doelstelling	Zorgen voor een goed vestigingsklimaat. Hiervoor is voldoende kwalitatieve en kwantitatieve ruimte nodig.	Ondernemers in verbinding brengen, ondersteunen en koppelen aan uitvoeringskracht om innovatie te faciliteren en het treffen van duurzaamheidsmaatregelen.	Optimaliseren van de onderlinge samenwerking zodat we de slagkracht vergroten en meer gerichte financiering kunnen aantrekken.	Optimaliseren van onze gemeentelijke dienstverlening en zorgen voor een onderscheidend economisch verhaal in de regio.	Werken aan een betere aansluiting tussen onderwijs en de lokale behoefte op de arbeidsmarkt.
Toelichting	Ondernemers hebben ontwikkelruimte nodig. Hierbij gaat het naast fysieke ruimte (bestaand en nieuw) ook om ruimte in regelgeving. Het realiseren van uitbreidingsruimte heeft prioriteit. We geven voorrang aan sectoren die een aansluiten bij onze speerpuntsectoren. We zetten in op toekomstbestendige bedrijventerreinen.	Innovatie is belangrijk voor toekomstbestendig ondernemerschap in Neder-Betuwe. Ondernemers zijn aan zet voor aanpassingen op bedrijfsniveau, maar ook gezamenlijk voor hun leefomgeving. Door slimme sectorale verbindingen ontstaat innovatie en werken we aan toekomstbestendig ondernemen.	Alleen ga je misschien sneller, maar samen komen we verder. Samenwerking is een cruciale voorwaarde om te werken aan de gezamenlijke koers. Door samenwerking wordt ook de slagkracht en effectiviteit van acties vergroot.	We willen tevreden ondernemers die doen waar ze goed in zijn: ondernemen. We staan daarom in contact met onze ondernemers. Daarnaast ook gemeentelijke inzet vroegtijdig inspelen op ontwikkelingen en behoeften van ondernemers. Ook zijn we actief in regionale netwerken.	Er is een tekort aan goed gekwalificeerd personeel voor specifieke sectoren in Neder-Betuwe. Het bij elkaar brengen van passend werk voor inwoners uit Neder-Betuwe en het lokale bedrijfsleven draagt bij aan een sterke economie. Hierdoor boeien we ook jong talent als fundament voor de toekomstige arbeidsmarkt
Rol van de gemeente	We nemen regie in het zoeken naar geschikte ruimte en het versterken van het vestigingsklimaat.	We faciliteren ontwikkelingen gericht op innovatie en duurzaamheid. We spelen daarbij in op initiatieven van ondernemers(collectieven).	Stimuleren en initiëren van samenwerking tussen ondernemers en triple helix-partners.	Faciliteren door vraaggericht te werken en regionaal te kiezen voor een heldere positionering (qua speerpunten, opgaven en wat we niet willen).	Bedrijfsleven en onderwijs zijn primair aan zet. De gemeente is een verbindingspartner en initieert of faciliteert samenwerking indien nodig.

4.2 Opmaat naar uitvoering

Verschillende type acties

De vijf actielijnen bevatten verschillende acties. Sommige acties zijn al een onderdeel van onze gemeentelijke werkzaamheden en dienstverlening, waarin meer scherpheid of ambitie wordt aangebracht. Andere acties betreffen extra inspanningen die we zien als katalysator voor de toekomstbestendige economische ontwikkeling van onze gemeente. Deze acties dragen ook bij om toe te werken aan de vastgestelde ambities.

Om focus aan te brengen, hebben we een combinatie van verschillende acties samengevat in een 10-puntenplan: acties om de basis op orde te houden, maar ook juist acties die zorgen voor impact of die vanuit het lokale bedrijfsleven als urgent zijn aangegeven. Met het 10-puntenplan zetten we onze expertise en capaciteit ook effectief in, passend bij de schaal en omvang van onze gemeente. We kunnen immers niet alles tegelijkertijd en zelf doen. Samenwerking met ondernemers, onderwijs en andere partners is daarbij noodzakelijk. Dit betekent niet dat de acties die buiten het 10-puntenplan vallen niet van belang zijn, maar al worden opgepakt of gefaseerd zullen worden uitgevoerd.

Voor de bedrijventerreinen, het buitengebied en de dorpscentra zijn actiepunten geformuleerd verdeeld over drie actielijnen (*sterk vestigingsklimaat & ruimte voor ondernemerschap, duurzame & innovatieve economie en organiserend vermogen*). Voor de twee overige actielijnen (*ondernemersklimaat & positionering in de regio en lokale arbeidsmarkt & onderwijs*) zijn de actiepunten overkoepelend geformuleerd (thema overstijgend).

Termijn

Per actie geven we een indicatie voor welke termijn de actie geldt. We maken onderscheid tussen de volgende termijnen:

- Doorlopend
- KT: korte termijn (0-2 jaar) 2024 en 2025
- MT: middellange termijn (2-3 jaar) 2026 en 2027
- LT: lange termijn (>3 jaar) 2028 en verder

Rol van de gemeente

Per actie hebben we ook aangegeven wat de rol van de gemeente is. Voor de uitvoering van de acties zijn immers verschillende rollen voor de gemeente te onderscheiden:

- **Faciliteren:** het mogelijk maken, ondersteunen of stimuleren van activiteiten waarin zij niet de leidinggeeft/initiatiefnemer is en/of (actief) aan participeert.
- **Initiëren:** partijen stimuleren om gezamenlijke projecten te starten die bijdragen aan onze gedeelde ambities en deze projecten op weg helpen.
- **Verbinden:** lokaal of regionale partijen met elkaar verbinden om projecten mogelijk te maken.
- **Regisseren (en ruimtelijk faciliteren):** het inzetten van ruimtelijk beleid om nieuwe ontwikkelingen te toetsen en/of mogelijk te maken.

4.3 Samenvatting visie en 10-punten plan

Wat is onze overkoepelende visie?	<p>SAMEN WERKEN AAN EEN KRACHTIGE, INNOVATIEVE EN DUURZAME ECONOMIE</p> <p>De ambitie van de gemeente Neder-Betuwe is het, samen met ondernemers en strategische partners, werken aan een krachtige, innovatieve en duurzame economische ontwikkeling van Neder-Betuwe als basis voor brede welvaart van onze ondernemers en inwoners. Neder-Betuwe is en blijft daardoor een aantrekkelijke gemeente waar het goed werken, ondernemen, wonen en prettig recreëren is.</p>
--	---

Wat is onze ambitie per thema?	Bedrijventerreinen	Buitengebied	Toerisme & recreatie	Dorpscentra
	Voldoende ruimte voor ondernemerschap op toekomstbestendige bedrijventerreinen	Een vitaal en waardevol buitengebied met oog voor ondernemerschap, natuur en recreatie	Een rijke voedingsbodem voor gemoedelijk en fijn recreëren	Levendige huiskamers van kernen winkelen en ontmoeten

Op welke actielijnen gaan we focussen?	Sterk vestigingsklimaat & ruimte voor ondernemen	Duurzame & innovatieve economie	Organiserend vermogen	Ondernemersklimaat & positie in de regio	Lokale arbeidsmarkt & onderwijs
Prioritaire acties (Top-10)	Regie bij realiseren ruimte voor bedrijven	Aanpak netcongestie	Stimuleren georganiseerde samenwerking en initiatieven voor kwaliteitsimpuls	Themabijeenkomsten voor ondernemers (waar de gemeente toegevoegde waarde heeft)	Stagebureau voor vso-scholen
	Uitwerken keuzes en ambities Programma Economie in Programma Buitengebied	Versterken beleving rivier en cultuurhistorie routes en locaties	Voortzetten Laanboompact 2025 t/m 2030	Bevorderen aansluiting bedrijven op regionale netwerken	Actualiseren beleidsplan huisvesting arbeidsmigranten
	Verbeteren verblijfsklimaat dorpscentra (te beginnen met Ochten en Dodewaard)	Stimuleren innovatie en duurzaamheid			
	Actualiseren DSV en doorontwikkeling dorpscentra op basis van ruimtelijke initiatieven	Uiterwaarden ontsluiten voor recreatie en toerisme			

4.4 Uitvoering per thema: bedrijventerreinen

ACTIE LIJN	ACTIE	TERMIJN			ROL VAN GEMEENTE
		KT	MT	LT	
Sterk vestigingsklimaat & ruimte voor ondernemerschap	Onderzoek ruimtebehoefte lokaal MKB en verkenning naar locaties voor uitbreiding huidige bedrijventerreinen/mogelijke nieuwe ontwikkellocaties. Door eerst in kaart te brengen van de behoefte kunnen we een duidelijke keuzes maken in de manier hoe deze ruimte gefaciliteerd kan worden. We nemen de regie op het locatieonderzoek en zorgen voor een integrale afgewogen keuze. Vervolgens brengen we de input in tijdens regionale overleggen over de programmering van bedrijventerreinen voor 2025 t/m 2030.	X			Regisseren
	Opstellen selectiecriteria voor (nieuw)vestiging bedrijven. Binnen de wettelijke sturingsmogelijkheden van de gemeente, kijken we kritisch naar de toegevoegde waarde van bedrijven die zich (nieuw) vestigen in Neder-Betuwe. De ruimte voor economie is beperkt, dus deze willen we goed benutten. Daarom stellen we selectiecriteria op voor (nieuw)vestiging en/of herinrichting van bedrijventerreinen.		X		Regisseren
	Doorontwikkelen Tree Valley Business Centre via het faciliteren van initiatieven die passen binnen de structuurvisie ABC. Daarbij ligt de focus op laanboom gerelateerde bedrijven. We zetten in op het versterken van de uitstraling van het terrein als 'Tree Valley'. Dit vraagt extra aandacht voor water en het (openbaar) groen op het bedrijventerrein.		Doorlopend		Faciliteren
	Faciliteren initiatieven op en rondom bedrijventerreinen , binnen de integrale beleidskaders van de gemeente, van ondernemers en marktpartijen die bijdragen aan verduurzaming, revitalisering, intensivering of klimaatadaptatief inrichten (van de omgeving) van bedrijventerreinen. Zo dragen we bij aan toekomstbestendige bedrijventerreinen. We zetten in op de uitstraling van onze gemeente als Laanboomcentrum van Europa, onder andere via initiatieven voor 'groene entrees'.		Doorlopend		Faciliteren
Duurzame & innovatie economie	Aanpak netcongestie: (1) de gemeente spant zich in om de netbeheerder(s) ruimtelijk te faciliteren bij het verzwaren van het stroomnetwerk en onderstations, (2) de gemeente zorgt voor meer planologische ruimte voor eigen opwek – dit biedt meer mogelijkheden 'achter de meter', (3) de gemeente volgt ontwikkelingen bij het Rijk (Energiewet) en netbeheerders TenneT en Liander (kansen voor pilots), (4) zodra er meer mogelijkheden zijn voor collectieve oplossingen of bedrijven(terreinen) hier concrete plannen voor willen ontwikkelen (Smart Energy Hub, off-the-grid, groepscontract, contracten onderling) schakelt de gemeente bij als verbinder en facilitator. De leerervaringen op Medel worden elders toegepast.		Doorlopend		Initiëren
	Ondernemers kunnen via DOE Rivierenland of Energie Samen Rivierenland (ESR) een energieadvies aanvragen. De pilot wordt in 2024 uitgevoerd. Daarna zal een evaluatie plaatsvinden en wordt het energieadvies voor ondernemers (mogelijk) omgezet in een meerjarenprogramma.	X			Faciliteren en verbinden
	De gemeente stelt beleidskaders op voor de opwek en opslag van duurzame energie op bedrijventerreinen voor eigen gebruik. Hierin wordt ook de mogelijkheid voor realisatie van (kleine) windmolens en windwokkels onderzocht.	X			Regisseren
Organiserend vermogen	Gemeente spant zich in om de georganiseerde samenwerking op bedrijventerreinen tussen bedrijven onderling en bedrijven en de gemeente te verbeteren. Daarbij bouwt de gemeente samen met ondernemers voort op de bestaande samenwerkingsverbanden. We verkennen samen met ondernemers de mogelijkheden om samenwerkingen thematisch te verbreden, de organisatiegraad/participatiegraad te verhogen en/of de financiële slagkracht te vergroten.		Doorlopend		Initiëren en faciliteren.
	De gemeente zet structurele overleggen met bedrijventerreinen(verenigingen) voort.		Doorlopend		Initiëren en faciliteren.

4.5 Uitvoering per thema: buitengebied

ACTIE LIJN	ACTIE	TERMIJN			ROL VAN DE GEMEENTE
		KT	MT	LT	
Sterk vestigingsklimaat & ruimte voor ondernemerschap	De ambitie uit het Programma Economie wordt ingebracht als bouwsteen Programma Buitengebied . Hierbij houden we rekening met de ontwikkelperspectieven voor de agrarische sector.	X			Regisseren
	Teeltondersteunende voorzieningen (TOV) zijn nodig voor een toekomstbestendige laanboom- en fruitteelt. In Programma Buitengebied worden de kaders voor TOV opgesteld. Daarbij wordt de meest actuele Handreiking TOV van Greenport Gelderland als bouwsteen gebruikt.	X			Regisseren
	Continuering ambtelijke en bestuurlijke inzet bij regionale overleggen (onder andere VLGG, Regioarrangement, Watertafels) gericht op voldoende (economisch) toekomstperspectief voor de agrarische sector en beschikbaarheid van water (in balans met andere behoeften).	Doorlopend			Initiëren
	In het kader van het Programma Buitengebied ontwikkelt de gemeente een integraal afwegingskader voor uitbreiding van solitaire bedrijven in buitengebied .	X			Regisseren
Duurzame & innovatie economie	De gemeente stelt beleidskaders op voor de opwek en opslag van duurzame energie in het buitengebied voor eigen gebruik. Hierin wordt ook de mogelijkheid voor realisatie van (kleine) windmolens en windwakkels onderzocht.	X			Regisseren
	De gemeente faciliteert innovatie, verduurzaming en verbreding van de agrarische sector.	Doorlopend			Initiëren en faciliteren
	Boomkwekersvereniging Tree Centre Opheusden (TCO) verkent de haalbaarheid van een kenniscentrum bodem. De gemeente spant zich in om dit initiatief medemogelijk te maken. Een van de opties is om het initiatief op te nemen in de Regio Deal.			X	Faciliteren en verbinden
Organiserend	Voortzetten Laanboompact. In overleg met onze samenwerkingspartners stellen we een nieuwe agenda op voor de pactperiode van 2025 tot en met 2030. We lobbyen bij de provincie voor het beschikbaar stellen van de middelen voor onderzoek en ontwikkeling. Deze middelen zijn nodig om te anticiperen op ontwikkelingen die de toekomstbestendigheid van de sector bepalen.	X			Initiëren

4.6 Uitvoering per thema: toerisme & recreatie

ACTIE LIJN	ACTIE	TERMIJN			ROL VAN DE GEMEENTE
		KT	MT	LT	
Sterk vestigingsklimaat & ruimte voor ondernemerschap	Verkennen haalbaarheid fietsverbinding over het Amsterdam-Rijnkanaal. Hierdoor zorgen we voor voldoende mogelijkheden om te ontspannen, onder meer door aantrekkelijke fiets- en wandelpaden. Onderzoek wordt regionaal opgepakt.	Onderzoek loopt			Initiëren
	Onderzoek toevoegen slechtweeraanbod voor kinderen en gezinnen, bijv. overdekte speeltuin, speelhallen met bijvoorbeeld lasergamen.		X		Initiëren
	Verkennen mogelijkheid voor het vereenvoudigen van de administratieve werkzaamheden voor ondernemers op het gebied van verblijfsbelasting (voorheen toeristenbelasting).	X			Initiëren
	Verder uitwerken van het Verhaal van de Waal en integreren als onderdeel van de Gastvrije Waaldijk project. De oplevering van de Gastvrije Waaldijk zal samenlopen met de planning van de dijkversterking en eind 2024 van start gaan.	X			Faciliteren
	Continuering versterken/opwaarderen van de (bestaande) wandel- en fietsstructuur en verbinden aan gastvrije pleisterplaatsen met sanitair voorzieningen. In kaart brengen waar bankjes, prullenbakken en informatie(borden) toegevoegd kunnen worden.	Doorlopend			Initiëren
	We versterken de rivierbeleving via de ontwikkeling Veerhaven-Ochten en door bij andere ruimtelijke ontwikkelingen aan te sturen op het ontsluiten van de uiterwaarden voor (extensieve) recreatie door wandel- en fietsroutes toe te voegen.	Doorlopend			Regisseren
	Samen met lokale ondernemers ('Vrienden van het Voetveer') houden we het Voetveer Dodewaard-Druten in de vaart.	Doorlopend			Initiëren en verbinden
Duurzame & innovatie economie	Passend binnen het DNA van Neder-Betuwe realiseren we dag- en verblijfsaanbod (bijvoorbeeld een laanboombezoekerscentrum, hotels, evenementen). Toeristisch-recreatieve ondernemers zijn trekkers. Gemeente faciliteert in ruimtelijke procedure.	Doorlopend			Faciliteren
	Uitvoering geven aan het regionale vervolgplan agrotourisme voor 2024-2025. We ontwikkelen een kansenkaart en een handreiking met wet- en regelgeving voor agrotouristische ondernemers.	X			Initiëren
	Versterken beleving op het gebied van rivierbeleving, cultuurhistorisch erfgoed en de laanboom- en fruitsector door ontwikkelen van verhaallijnen, arrangementen en thema's toegevoegd aan bestaande en nieuwe routes. Recreatieve ondernemers komen met initiatieven.	Doorlopend			Faciliteren
Organiserend vermogen	De hechte banden met de sectoren koesteren we en willen we behouden. Continuering bestuurlijk Platform Recreatie en Toerisme . We hebben oog voor nieuwe leden die we bij het platform willen aanhaken.	Doorlopend			Faciliteren en verbinden
	Inspireer, realiseer en stimuleer netwerkbijeenkomsten, cursussen en workshops/ trainingen voor toeristisch-recreatieve ondernemers zodat er verbindingen ontstaan en zij verder kunnen professionaliseren.	Doorlopend			Initiëren en verbinden

4.6 Uitvoering per thema: dorpscentra

ACTIE LIJN	ACTIE	TERMIJN			ROL VAN DE GEMEENTE
		KT	MT	LT	
Sterk vestigingsklimaat & ruimte voor ondernemerschap	De gemeente faciliteert ruimtelijke initiatieven van ondernemers die passen binnen de ambities van dit programma en de kaders uit de detailhandelstructuurvisie (en eventueel ander beleid). Bij nieuwe ontwikkelingen is meer aandacht voor het versterken van het verblijfsklimaat. Voor vitale dorpscentra en het doorontwikkelen van de concentratiegebieden is de gemeente in sterke mate afhankelijk van (ruimtelijke) initiatiefnemers en lokale ondernemers uit de middenstand.	Doorlopend			Faciliteren
	Transformatie buiten het concentratiegebied faciliteren in omgevingsplan. We kiezen ervoor om niet actief in te zetten op transformatie van winkels buiten de gewenste structuur, maar laten dit aan de markt over en zorgen dat het omgevingsplan flexibiliteit wordt geboden voor andere functies (zoals wonen, zorg, dienstverlening etc.). Actie wordt opgepakt bij een actualisatie van het omgevingsplan.	Doorlopend			Faciliteren
	De gemeente actualiseert de detailhandelstructuurvisie (DSV). De huidige visie dateert van 2016. Sindsdien is er veel veranderd. We onderzoeken op welke onderdelen de visie nog actueel is en op welke onderdelen de visie aangepast moet worden. Op basis daarvan wordt de detailhandelstructuurvisie geactualiseerd. De actualisatie is tevens het moment om toekomstige ontwikkelmogelijkheden en -richtingen van de verschillende dorpskernen nader uit te werken (Kesteren, Opheusden, Dodewaard). Dit wordt afgestemd met de ondernemers(verenigingen) die lokaal actief zijn.	X			Initiëren
	De gemeente richt zich op de uitvoering van het centrumplan voor Ochten in samenwerking met de initiatiefnemers aldaar. Hierdoor krijgt Ochten een concrete impuls. De andere dorpskernen krijgen een impuls, in eerste instantie reactief op basis van ruimtelijke initiatieven.	Doorlopend			Regisseren en faciliteren
	Verbeteren verblijfskwaliteit: van 'place to buy' naar 'place to meet'. De gemeente zet, over tijd, in op een verbetering van de uitstraling en verblijfskwaliteit in alle dorpscentra. Dit doet de gemeente onder andere door te investeren in het openbaar groen in de dorpscentra. Hiervoor wordt een plan uitgewerkt.		X		
Organiserend vermogen	Gemeente spant zich in om de georganiseerde samenwerking van ondernemer in de dorpskernen te versterken . Daarbij bouwt de gemeente samen met ondernemers voort op de bestaande samenwerkingsverbanden. We verkennen samen met ondernemers de mogelijkheden om samenwerkingen thematisch te verbreden, de organisatiegraad/participatiegraad te verhogen en/of de financiële slagkracht te vergroten. We verkennen de meest effectieve financierings- en samenwerkingsvorm die het meest past bij de 'cultuur' van ondernemen in de centra.	Doorlopend.			Initiëren en faciliteren.

4.7 Uitvoering per actielijn: ondernemersklimaat & positie in de regio

ACTIE	TERMIJN			ROL VAN GEMEENTE
	KT	MT	LT	
Continuering samenwerking in Regio FruitDelta Rivierenland , waarbij voor Neder-Betuwe een sterke aanhaking op de verschillende economische programma's wordt gerealiseerd. Daarnaast informeren we ondernemers over regionale ontwikkelingen, programma's en middelen.	Doorlopend			Faciliteren en verbinden
Optimaliseren van de gemeentelijke dienstverlening voor onze ondernemers. Dit doen we door proactief het contact met ondernemers op te zoeken. Via ambtelijke en bestuurlijke bedrijfsbezoeken zoeken blijven we op de hoogte van wat er speelt in het lokale bedrijfsleven. Daarnaast faciliteren wij ondernemers reactief door binnenkomende vragen en verzoeken snel en zorgvuldig te beantwoorden. Dit gebeurt via het ondernemersloket als ook via persoonlijk contact met andere medewerkers de gemeente. Daarnaast, indien nodig, verbeteren zichtbaarheid digitaal bedrijvenloket (op gemeentelijke website) voor startende en bestaande ondernemers.	Doorlopend			Initiëren
Organiseren van themabijeenkomsten (of evenementen) voor ondernemers, met als doel de lokale verbinding en netwerken tussen bedrijven en de overheid, en bedrijven onderling te versterken. Onderwerp van de themabijeenkomsten sluiten aan bij de urgente opgaven van het bedrijfsleven zoals netcongestie, onderwijs en arbeidsmarkt of digitale veiligheid. De gemeente kiest voor een opzet waarin zij zelf een meerwaarde kan bieden door kennis te delen of als verbinder tussen ondernemers en andere partijen. Daarmee zijn de themabijeenkomsten van de gemeente complementair aan bijeenkomsten die ondernemers zelf organiseren.	Doorlopend			Initiëren en verbinden
Continuering Monitor Economie waarin we terugblikken op ontwikkelingen van het afgelopen jaar. De monitor is tevens een middel om het economische beleid, indien nodig, aan te passen op basis van nieuwe inzichten.	Doorlopend			
We bevorderen de aansluiting van bedrijven uit onze gemeente op regionale netwerken zoals het Fruitpact en Logistics Valley.	Doorlopend			Faciliteren en verbinden
Voortzetten van bedrijfsbezoeken met het college van B&W en/of de wethouder Economie, in combinatie met betrokken ambtenaren.	Doorlopend			Initiëren

4.8 Uitvoering per actielijn: lokale arbeidsmarkt en onderwijs

ACTIE	Termijn			ROL VAN GEMEENTE
	KT	MT	LT	
Organiseren van een Techniekdag Rivierenland in Neder-Betuwe. Hierdoor willen we de aansluiting tussen het onderwijs en de lokale arbeidsmarkt bevorderen.	X			Initiëren
De gemeente neemt als participant deel aan het School & Jobs evenement. Daarnaast onderzoekt de gemeente samen met de drie VO-scholen (Van Lodenstein College, Yuverta, RSG Pantarijn) en bedrijven (via OVNB) hoe de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt verbeterd kan worden, bijvoorbeeld via een stagebureau (en/of digitale stagemarkt) . De scholen en bedrijven zijn hierbij zelf aan zet, de gemeente speelt een faciliterende rol.	X			Initiëren en verbinden
Verkennen verbreding leer-werklocatie Neder-Betuwe voor naast laanboomgerealdeerde, ook andere groene- en technische sectoren/beroepen. Focus ligt bij een praktijkgerichte BBL-techniekopleiding niveau 2 t/m 4 of (om)scholingstraject voor zijinstromers.	X			Initiëren en verbinden
Onderzoeken wat de kansen, haalbaarheid en mogelijkheid zijn voor een dependances van MBO opleidingen waar veel leerlingen uit onze gemeente naar toe gaan.		X		Initiëren
Via de samenwerking met Regionaal Werkbedrijf – Platform Onderwijs en Arbeidsmarkt Rivierenland (RW-POA) werken we samen met regionale partners aan het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en voldoende werkplekken voor inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt.		Doorlopend		Verbinden
We actualiseren het beleidskader voor de huisvesting van arbeidsmigranten .	X			Initiëren

5 Uitvoering

Het vorige hoofdstuk geeft de acties weer om te werken aan de ambities per thema. Dit hoofdstuk gaat in op hoe we de organisatie willen vormgeven en wat daar dan uiteindelijk ook voor nodig is.

5.1 Organisatie & samenwerking

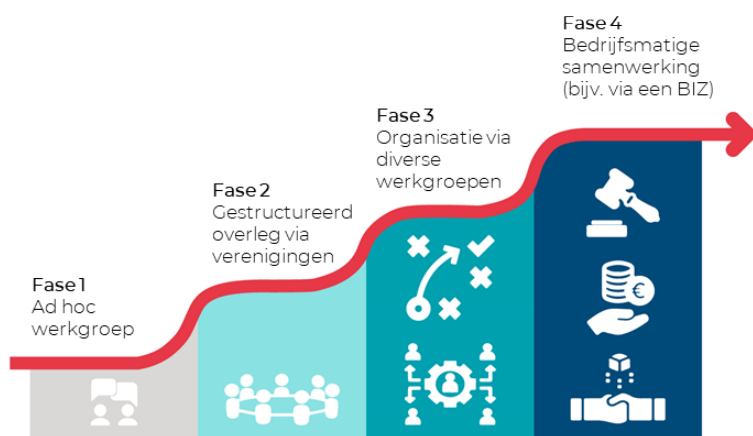
Uitgangspunten als basis voor de uitvoering

In de praktijk zien we een aantal uitgangspunten en principes die belangrijk zijn om succesvol aan de slag te kunnen gaan met acties en maatregelen uit het programma economie:

- Een gemeenschappelijke koers als basis: de visie is de koers;
- Flexibiliteit om acties toe te voegen bij nieuwe initiatieven, of te schrappen indien gewenst;
- We maken werk van het 10-puntenplan, met op korte termijn een focus op het onderzoek naar de ruimtebehoefte, verkenning van nieuwe bedrijfsruimte en het versterken van het organiserend vermogen;
- Uitvoering vraagt commitment, op korte en lange termijn van zowel de gemeente, ondernemers en andere partijen;
- Het is van belang om successen die we samen bereiken te delen maar ook vooral te vieren.

Organisatie: rol voor gemeente én bedrijfsleven

Gedurende het proces kwam naar voren dat er behoefte is aan samenwerking. Het versterken van het georganiseerd vermogen zoals beschreven. Onder actielijn 3 verdient bijzondere aandacht. Het vormt immers de basis voor een krachtige, innovatieve en duurzame economie. En vooral de uitvoeringskracht die nodig is om dat te bereiken. We kunnen dat echter niet voor ieder thema tegelijkertijd oppakken. We gaan mede om die reden uit van een groeimodel (zie rechter figuur).

Samenwerking is een groeimodel (bron: Ginder)

Voor de bedrijventerreinen is de huidige samenwerking diffuus: op sommige bedrijventerreinen wordt al intensiever samengewerkt dan op andere terreinen. De gemeente wil de onderlinge samenwerking op alle bedrijventerreinen verder versterken. We verkennen hoe we de samenwerking verder kunnen vormgeven zodat we gezamenlijk de uitdagingen (zoals netcongestie) kunnen aanpakken.

Voor recreatie & toerisme zijn ondernemers al verenigd. We blijven continue oog houden om deze samenwerking te versterken. De laanboomsector daarentegen is als sterk verenigd en dient als

voorbeeld voor andere gebieden en sectoren hoe samenwerking tussen ondernemers en gemeente vorm kan krijgen.

5.2 Monitoring & financiering

Voortgang

Vanuit de gemeente bewaakt het team Economische Zaken de voortgang op de actiepunten uit het 10-puntenplan en uitvoeringsprogramma. Door periodiek de voortgang te bespreken, kan ook indien de noodzaak zich voortdoet worden bijgestuurd op bepaalde thema's of actiepunten. Want de route of de te nemen stappen kunnen veranderen gedurende de tijd maar de koers blijft leidend voor wat we samen willen bereiken. Daardoor zien we het uitvoeringsprogramma als een dynamische aanpak. Om snel in te kunnen spelen op de veranderende situatie kan het college de rol die we als gemeente pakken maar ook de doelstellingen op inhoud en snelheid aanpassen. Het uitvoeringsprogramma is te zien als een dynamische aanpak.

Betrokkenheid ondernemers

Het programma biedt ondernemers ruimte voor initiatief, de gemeente faciliteert. Ondernemers en ondernemerscollectieven spelen een belangrijke rol bij het realiseren van ambities en doelstellingen. De gemeente bespreekt de voortgang van het uitvoeringsprogramma óók periodiek met ondernemers, hiervoor maken we gebruik van bestaande overlegstructuren.

Monitoren

Monitoren is belangrijk bij het ontwikkelen en bijsturen van nieuw beleid en biedt ook aanknopingspunten om eventueel onze inzet, capaciteit en middelen aan te passen. Daarnaast is het ook een manier om ondernemers en andere partners betrokken te houden bij de uitvoering. Door periodiek overleg wordt de focus bewaakt. Daarnaast is de economische monitor die de gemeente jaarlijks uitvoert een belangrijke manier om de voortgang te monitoren.

Benodigde financiën en menskracht

Voor de uitvoering van dit economisch programma gaan we voor 2024 uit van het huidige budget dat is begroot voor economie. Deze kosten zijn bedoeld voor de uitvoering van acties uit het uitvoeringsprogramma en om initiatieven (zowel vanuit ondernemers als gemeente) die aansluiten op het programma te faciliteren. Door slimme koppelingen te maken met andere (beleids)doelstellingen en financieringsmogelijkheden, zowel intern maar ook extern (regionaal, provinciaal of landelijk), kan een multiplier bereikt worden. Dat lukt helemaal, wanneer ook de ondernemers gezamenlijke projecten oppakken en bijdragen aan kansrijke projecten door investeringen en ureninzet.

Kijkend naar de huidige capaciteit, de vastgestelde ambities en de gevraagde uitvoeringskracht om vanuit dit programma tot resultaat te komen, is de totale capaciteit binnen economie van 2,5 fte voldoende. Aanvullende capaciteit op andere beleidsvelden stemmen we af binnen onze organisatie. De verantwoordelijkheid voor het bewaken van de voortgang van het economisch programma ligt bij het team Economische Zaken.